

مسئولیت مدنی ناشی از
نقض حریم خصوصی

تالیف:

فرشید محمودری

مجمع علمی و فرهنگی مجید

www.ketab.ir

سرشناسه	: گودرزی، فرشید
عنوان و نام پدیدآور	: مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی
مشخصات نشر	: تهران: مجله، ۱۳۹۴.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۰۱-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فبپای مختصر
یادداشت	: فهرستنویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۵۹۲۲۹

هرگز، تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، با ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. مراد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی

تألیف: فرشید گودرزی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۰۱-۸

ISBN: 978-600-193-401-8

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منبری جارید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷، تلفن: ۶۶۴۸۷۴۴

شعبه بزد: خیابان فرخی یزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۳۶۲۶۸۶۷۰ - ۳۵

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸ فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید میزب حقوقي کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

۱۱ مقدمه
۱۵ فصل اول: تاریخچه، مفهوم و اقسام حریم
۱۷ مبحث اول: تاریخچه و تعریف حریم
۱۸ گفتار اول: مفهوم حریم
۲۲ بند اول: مفهوم حریم در لغت
۲۳ بند دوم: مفهوم حریم در اصطلاح
۲۶ گفتار دوم: تاریخچه حریم
۲۸ بند اول: بررسی موضوع از منظر قرآن کریم
۳۰ بند دوم: بررسی موضوع بر اساس کنوانسیونها و قوانین مربوطه
۳۳ مبحث دوم: اقسام حریم
۳۴ گفتار اول: حریم خصوصی و اقسام آن
۳۵ بند اول: حریم خصوصی جسمانی
۳۸ ۱: بازرسی بدنی از روی لباس
۳۹ ۲: بازرسی بدنی با درآوردن لباس
۳۹ ۳: تفتیش اندامهای داخلی انسان
۴۰ بند دوم: حریم خصوصی مکانی یا (ارضی)
۴۱ بند سوم: حریم خصوصی اطلاعات شخصی
۴۴ ۱: تفتیش عقیده اشخاص
۴۴ ۲: اصل امر به معروف و نهی از منکر
۴۷ بند چهارم: حریم خصوصی ارتباطاتی
۴۹ ۱: حریم خصوصی ارتباط پستی
۵۲ ۲: حریم خصوصی ارتباط از راه دور و ارتباط کلامی_حضوری
۵۲ ۳: حریم خصوصی ارتباط اینترنتی
۵۳ گفتار دوم: حریم عمومی و اقسام آن
۵۴ بند اول: حق دفاع از تمامیت ارضی و کشوری
۵۶ بند دوم: برقراری حسن همجواری با دیگر کشورها

فصل دوم: شهروند، حقوق شهروندی و عوامل نقض حریم خصوصی

۵۹	شهروندان
۶۲	مبحث اول: شهروند و حقوق شهروندی
۶۳	گفتار اول: تعریف شهروند
۶۳	گفتار دوم: بررسی حقوق شهروندی و بررسی آن در کشورهای مختلف
۶۵	بند اول: مفهوم آزادی به مثابه حق بنیادین
۷۰	الف: عصر آزادیخواهی و قانونگرایی
۷۱	ب: عصر رشد و اعتدال امنیت فردی
۷۲	ج: محدود شدن امنیت فردی
۷۴	بند دوم: سیر و تکامل و تحول آزادی در ایران
۷۵	الف: عصر بیداری مردم ایران
۷۵	ب: دوران مشروطیت
۷۷	ج: انقلاب سال ۱۳۵۷
۷۸	گفتار سوم: بررسی حقوق شهروندی در قانون اساسی
۷۸	بند اول: امنیت در قانون اساسی
۷۸	الف: مفهوم امنیت
۷۹	ب: امنیت جان و حیثیت فردی
۸۰	ج: امنیت مال و مسکن
۸۱	بند دوم: آزادی در قانون اساسی
۸۲	الف: اصل آزادی در انتخاب اشتغال
۸۳	ب: اصل آزادی آموزش و پرورش
۸۳	ج: اصل آزادی عقیده و بیان
۸۴	د: اصل آزادی اجتماعات
۸۵	و: اصل آزادی احزاب و انجمن ها
۸۶	ز: اصل آزادی رفت و آمد
۸۷	ح: اصل آزادی اخبار و اطلاعات
۸۸	خ: اصل احترام به آزاد یهای مشروع و حفظ حقوق شهروندی
۸۹	چ: اصل ممنوعیت تفتیش عقاید
۹۱	ج: حق تابعیت و تغییر آن
۹۴	گفتار چهارم: حق رفع اتهامات
۹۵	بند اول: تفهیم اتهام

بند دوم: شرایط متهم	۹۶
بند سوم: مفهوم برائت	۹۶
بند چهارم: برائت در بیان قانونگذار	۹۸
الف: ضابطان دادگستری و حقوق متهم	۹۹
ب: حقوق متهمین در مراحل تحقیق و بررسی مقدماتی و دادگاه	۱۰۰
مبحث دوم: بررسی حق شهروندی و حریم خصوصی در کلام امام خمینی (ره)	۱۰۱
گفتار اول: حقوق شهروندی با توجه به فرمان هشت ماده ای امام خمینی (ره)	۱۰۱
گفتار دوم: حریم خصوصی در فرمان هشت ماده ای امام خمینی (ره)	۱۰۶
گفتار سوم: بررسی حق آزادی، امنیت و مساوات در قانون اساسی ایران	
از منظر کلام امام خمینی (ره)	۱۰۹
بند اول: حق آزادی	۱۰۹
۱: آزادی اجتماعی	۱۱۰
۲: آزادی بیان و عقیده	۱۱۰
۳: آزادی اعمال حقوق اقلیت های مذهبی	۱۱۱
۴: آزادی زنان	۱۱۱
۵: آزادی مطبوعات	۱۱۲
۶: آزادی انتخابات	۱۱۳
۷: آزادی فردی یا حریم خصوصی	۱۱۳
بند دوم: حق امنیت	۱۱۳
بند سوم: مساوات و عدالت اجتماعی	۱۱۵
مبحث سوم: عوامل نقض حریم خصوصی شهروندان	۱۱۷
گفتار اول: نقض حریم خصوصی توسط حکومتها و دولتها	۱۱۸
گفتار دوم: نقض حریم خصوصی توسط اشخاص	۱۲۱
گفتار سوم: نقض حریم خصوصی توسط تکنولوژی جدید	۱۲۲

فصل سوم: تعریف، مبانی، اهداف و ارکان مسئولیت مدنی ناشی

از نقض حریم خصوصی	۱۲۵
مبحث اول: تعریف، مبانی، و اهداف فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی	۱۲۷
گفتار اول: تعریف مسئولیت مدنی	۱۲۹
گفتار دوم: مبانی مسئولیت در فقه شیعه و حقوق ایران	۱۳۰
بند اول: قاعده اتلاف	۱۳۰

- ۱۳۲..... بند دوم: تسبیب
- ۱۳۳..... بند سوم: ایفای ناروا
- ۱۳۴..... بند چهارم: تصرف نامشروع در مال غیر
- ۱۳۴..... بند پنجم: استیفاء
- ۱۳۵..... بند ششم: قاعده علی الید
- ۱۳۵..... الف: قاعده ید از دیدگاه فقه
- ۱۳۷..... ب: قاعده علی الید از دیدگاه حقوق
- ۱۳۸..... گفتار سوم: اهداف مسئولیت مدنی
- ۱۳۸..... بند اول: جبران خسارت
- ۱۴۰..... بند دوم: اعاده وضع به حالت سابق
- ۱۴۲..... بند سوم: ترویج عدالت توزیعی
- ۱۴۵..... مبحث دوم: ارکان مسئولیت مدنی
- ۱۴۵..... گفتار اول: تعریف ضرر و اقسام آن
- ۱۴۶..... بند اول: مفهوم ضرر و اقسام آن
- ۱۴۷..... ۱: تعریف ضرر
- ۱۴۸..... بند دوم: اقسام ضرر
- ۱۵۰..... ۱: ضرر مادی و معنوی
- ۱۵۱..... ۲: تحلیل ضرر مادی و معنوی در نظر قانون
- ۱۵۲..... بند سوم: ضرر جسمانی و بدنی
- ۱۵۴..... گفتار دوم: فعل نامشروع (تقصیر)
- ۱۵۵..... بند اول: دفاع مشروع
- ۱۵۵..... بند دوم: اضطرار
- ۱۵۶..... گفتار سوم: رابطه سببیت
- ۱۵۷..... بند اول: اجتماع اسباب
- ۱۵۸..... بند دوم: برابری اسباب
- ۱۵۹..... بند سوم: نظریه سبب نزدیک و بدون واسطه
- ۱۵۹..... بند چهارم: نظریه سبب مقدم در تأثیر
- ۱۵۹..... بند پنجم: نظریه سبب متعارف و اصلی
- ۱۶۰..... بند ششم: نظریه آخرین امکان پرهیز از حادثه
- ۱۶۱..... مبحث دوم: تعرضات وارد بر حریم خصوصی و جبران خسارت
- ۱۶۱..... گفتار اول: جبران خسارت ناشی از نقض حریم خصوصی

- گفتار دوم: آسیب های دنیای مجازی بر حریم خصوصی ۱۶۴
- بند اول: عوامل خسارت وارد بر حریم خصوصی ۱۶۷
- بند دوم: اشخاص در حریم خصوصی ۱۶۹
- الف: اشخاص حقیقی ۱۶۹
- ب: اشخاص حقوقی ۱۷۰
- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۷۳
- منابع و ماخذ ۱۸۳

مقدمه^۱

حریم خصوصی به عنوان قسمتی از زندگی بشر که باید از نگاه و نظارت افراد غیر در امان و مصون بماند می‌باشد و مسئله‌ای روشن برای بشریت است که از دیر هنگام با آن سر و کار داشته، اما اینکه حریم خصوصی چیست؟ و چه تعاریفی دارد و عناصر سازنده آن کدام است و تا چه مقدار حایز اهمیت است. این موارد اموری هستند که در فرهنگهای گوناگون پاسخ متفاوتی دارد که در طول تحقیق و پژوهش بدان می‌پردازیم. کرامت انسانی که در کلام باری تعالی در مورد آن بسیار سخن گفته و به نوعی سرچشمه حقوق بشری و شکل‌گیری شخصیت و رشد افراد و مفهوم آزادی و امنیت انسان می‌باشد، باید تعاریفی درستی از آن بیان شود که در این مورد هم در قانون اساسی ایران و اعلامیه‌های جهانی حقوق بشر درباره آن صحبت به میان آورده که راهگشای تفکرات بشری برای رسیدن به حقوق بحق خود می‌باشد. بنابراین در این پژوهش حریم خصوصی در قانون ایران و بین الملل و از نگاه مذهب و دین و همچنین فرمان هشت ماده‌ای امام خمینی (ره) درباره حریم و حقوق شهروندی مورد بررسی قرار خواهد گرفت و به واقع در بررسی این موضوع روشن نمودن حقوق افراد نسبت به همدیگر بر مبنای قانون اساسی و شرع می‌باشد. و اشخاص تا چه حد در حریم خود اعمال و رفتاری را انجام دهند، که این اعمال موجب ضرر به دیگری نشود و اگر موجب ضرر و زیان به دیگری شد قانون چگونه با عوامل نقض کننده حریم برخورد خواهد کرد و چه مجازات برای آن تعیین می‌کنند.

۱- بیان مسئله: مسئله اساسی در این موضوع بررسی رعایت حریم شخصی یعنی (حق شهروندی) افراد می‌باشد. که هم از لحاظ شرع و قانون تخلف از آن در موردی جرم محسوب می‌شود و در رویکردی باعث تحقق مسئولیت مدنی می‌گردد. حقوق بشر یا به عبارتی حق شهروندی متعلق به تک تک افراد یک جامعه است و همه مردم ملزم به رعایت این حریم (چه خصوصی و چه عمومی)

می‌باشند. در این پایان نامه هدف، معرفی کامل حریم خصوصی و آثار نقض آن از نقطه نظر قانونی و روشن نمودن سخنان امام خمینی (ره) در فرمان هشت ماده ای در مورد حقوق بشر (حق شهروندی) می‌باشد و اینکه چرا فرمان هشت ماده ای تاکید زیادی بر حق و حریم خصوصی افراد دارد. و چه راهکارهایی باید در جهت اجرا و ضمانت اجرای این حقوق در پیش گرفت، در ضمن در این بحث از خسارت وارده بر فرد زیان دیده از جمله ضرر مادی و معنوی بر اساس قانون مسئولیت مدنی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق: حریم خصوصی در واقع بیان‌کننده حقوقی است که هر فرد در چارچوب تابعیت یک کشور از آن برخوردار می‌شود. که دارای مصادیق بسیار است، حق برخورداری از مسکن، آموزش، بهداشت مناسب و از امور رفاهی گرفته تا حقوقی از قبیل حق دادرسی عادلانه، اهمیت این حق به حدی است که رابطه نزدیکی با جایگاه حاکمیت پیدا می‌کند و حتی برخی از کارشناسان بر این باورند که جامعه‌ای که در آن حقوق شهروندان یا حریم خصوصی نهادینه نشده باشد، رابطه مردم و حاکمیت دچار تزلزل می‌شود. در اینجا این سؤال مطرح است که وضعیت کنونی حقوق شهروندی در نظام ایران به چه صورت و چگونه باید باشد؟ آیا رابطه دولت و مردم، بیش از آنکه مبتنی بر آمریت دولت و اقتدار باشد، بر مبنای رابطه متقابل و همکاری صمیمانه است؟ بنابراین قانون اساسی ایران در تقابل با جامعه بین‌المللی باید قوانین جهانی را بپذیرد و آن را سرلوحه حقوق شهروندی خود قرار دهد، و اعلامیه جهانی حقوق بشر یکی از پله‌های ارتباطی است که ایران می‌تواند تعامل بیشتری با مردم دنیا داشته باشد. پس دولت‌ها تضمین‌کننده اجرای این قوانین در اجتماع می‌باشند.

۳- اهداف تحقیق: تبیین اصل حریم خصوصی و قلمرو آن، تبیین فرمان هشت ماده ای حضرت امام خمینی (ره) درباره حریم خصوصی و بیان حریم از نظر حقوق بشر و قوانین اساسی و عادی و نیز ذکر مبانی فقهی حریم خصوصی از طرف دیگر، بیان موارد قانونی و شرعی نقض حریم خصوصی و در نهایت مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی با تاکید بر فرمان هشت ماده ای امام خمینی (ره) محور بحث خواهد بود. بی شک با طرح این مطالب محور اصلی این

تحقیق که روشن نمودن حقوق افراد ملت از جهت حریم خصوصی می‌باشد، محقق خواهد شد.

۴- سوالات تحقیق: (اصلی و فرعی) سوال اصلی تحقیق شامل دو مطلب زیر است. ۱- مبنای حریم خصوصی از دیدگاه دین مبین اسلام و قوانین داخلی کشورمان کدامست؟ ۲- ضمانت اجرای پیش بینی شده در فرض نقض حریم خصوصی کدامست؟ و سوالات فرعی تحقیق نیز مشتمل بر موارد زیر می‌باشد.

۱- قلمرو حریم خصوصی افراد تا چه حدی می‌باشد؟

۲- موضع کشورهای مختلف در این خصوص و راهکارهای ارائه شده در خصوص حفظ حریم خصوصی و عمومی کدامست؟

۳- موارد شرعی و قانونی نقض حقوق شهروندی کدامند و آیا در خصوص موارد فقهی نوع و نگاه و تفسیر باید مزیق باشد یا موسع؟ و اینکه در صورت نقض حریم خصوصی مسئولیت مدنی آن چگونه جبران می‌شود.

۵- فرضیات تحقیق: با توجه به تعدد سوالات تحقیق در قالب اصلی و فرعی،

فرضیات تحقیق نیز به همین کیفیت مطرح می‌گردد.

الف) فرضیات اصلی تحقیق ۱- مبنای اصلی به رسمیت شناختن حریم خصوصی از دیدگاه دین مبین اسلام همانا حفظ کرامت انسانی به عنوان خلیفه الله است.

۲- با استناد به قواعد عام حاکم بر ضرورت تدارک خسارت (همانند لاضرر و حفظ دمای مسلمین و...) قانونگذار داخلی با توجه به متن قانون اساسی و قوانین عادی ضمانت اجرای در قالب مدنی و کیفری را پیش بینی کرده است.

ب) فرضیات فرعی تحقیق:

۱- با درک کرامت انسانی به عنوان یک اصل پذیرفته شده رعایت این اصل تا حدی است که باعث ورود ضرر به فرد یا اجتماع نگردد.

۲- در صورت تعدی به حریم خصوصی و عمومی راهکارهای ناظر به جبران خسارت (مسئولیت مدنی) تدارک دیده شده است.

۳- دولت‌ها چگونه می‌توانند این حریم را حفظ و یا بشکنند.

۶- پیشینه تحقیق: بحث مستقلی در قالب مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی با تاکید بر فرمان هشت ماده ای امام خمینی (ره) به طور عملی

انجام نگردیده است. و آنچه در قالب مقالات و بعضا کتب به رشته تحریر در آمده یا ناظر به اصل حریم خصوصی است و یا در مقام تبیین فرمان هشت ماده ای مورد اشاره می باشد. بنابراین می توان ادعا کرد که تحقیق در دست اقدام اولین تحقیق جامع در خصوص این موضوع است.

۷- روش تحقیق: شیوه تحقیق به صورت تحلیلی، توصیفی و کتابخانه ای

وسایت اینترنتی و مجلات انجام می پذیرد.

۸- ساختار تحقیق: در این مرحله از تحقیق تمام فصول آن را نام برده و به شرح

مختصری از آن می پردازیم.

فصل اول) تاریخچه، مفهوم، اقسام و حریم: در این فصل ضمن بیان تاریخچه و تعریف حریم هم از نظر قانونی و فقهی و هم از لحاظ کنوانسیونها بین المللی، به بررسی مفهوم حریم خصوص و مصادیق آن پرداخته، و در کنار آن جوانب حریم عمومی را در مورد حسن همجواری و دفاع از تمامیت ارضی را توضیح خواهیم داد. و حریم خصوصی را از لحاظ سایبری و فناوری روز، مثل ایمیل و فیسبوک که کاربرد امروزی دارد و خطر نقض این فضای مجازی خصوصی را تحلیل خواهیم نمود.

فصل دوم: شهروند، حقوق شهروندی و عوامل نقض حریم خصوصی شهروندان: در این فصل هم تراز با تعریف حق شهروندی از نظر قانون اساسی و بین المللی مصادیقی همچون آزادی ها اجتماعی و امنیت را تحلیل نموده و سیر تکامل آن را هم در ایران و هم در دیگر کشورها مورد بررسی قرار داد، و عوامل نقض حریم افراد جامعه که توسط حکومتها و ابزارهای پیشرفته انجام پذیرفته را بررسی نمود و فرمان هشت ماده ای امام خمینی (ره) در مورد عدم نقض حریم دیگران را بیان خواهیم نمود.

فصل سوم: تعریف، مبنای، اهداف و ارکان مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی: در این فصل به بیان مبنای و اهداف و ارکان مسئولیت مدنی در قانون و فقه خواهیم پرداخت، و مفهوم ضرر (مادی و معنوی) و تحلیل این ضرر از دیدگاه حقوق و فقه و هم در مورد ضرر جسمی و بدنی و تعرضات وارد بر آن